

La Mancomunitat de Catalunya: cent anys d'història

“Som en una girada fonamental, decisiva, de la vida catalana: la Mancomunitat clou un període i n'obre, n'inicia un altre. Cloem el període que comença amb la caiguda de Barcelona, amb el decret de Nova Planta, amb la supressió del Consell de Cent i de la Generalitat; i n'iniciem un altre, que és el demà, que és l'esdevenidor, que és el desconegut; però un demà, un esdevenidor, un desconegut, que la consciència del nostre dret i de la nostra força, i la direcció dels corrents universals, que no són encara el demà però van creant-lo, ens asseguruen que serà triomfal per a Catalunya i d'estreta germanor amb altres pobles hispànics.”

Enric Prat de la Riba
6 d'abril de 1914

Fa cent anys, en un context marcat per la Solidaritat Catalana i per la convulsió derivada dels fets de la Setmana Tràgica en què el nacionalisme català retrocedia, vençut per la força dels esdeveniments, es plantejà la creació d'una institució que, configurant-se a partir de la federació de les quatre províncies catalanes existents, es presentés com una alternativa organitzativa de base local i com un clar exemple de descentralització o “regionalització” respecte a l'estructura administrativa centralitzadora de l'estat. Conscient del context polític, social i econòmic del moment, Enric Prat de la Riba, aleshores president de la Diputació de Barcelona, impulsà la idea de crear aquesta institució com un organisme comú que, lluny de mancomunar les quatre diputacions catalanes, permetés millorar les infraestructures, modernitzar l'educació, fomentar i difondre la llengua i la cultura del país

Xavier Forcadell

Coordinador general de la Diputació de Barcelona, secretari municipal i professor associat de dret administratiu a la Universitat Rovira i Virgili, coordinador dels actes de commemoració del centenari de la Mancomunitat

i que, al mateix temps, servís de pretext per a restablir la unitat de Catalunya i per a la recuperació de l'autogovern que els catalans perderen amb la desfeta del 1714. Aquesta institució seria la Mancomunitat de Catalunya, una institució transitòria que, nodrida d'un accentuat ideari catalanista, encapçalaria el traspàs d'un règim centralitzador cap a un altre de més alliberador.

La seva constitució formal es remunta al dia 6 d'abril de 1914 i es plantejà com la federació de les quatre diputacions provincials existents a Catalunya. Enric Prat de la Riba en fou el primer president (1914-1917), seguit d'en Puig i Cadafalch (1917-1923), ambdós militants de la Lliga Regionalista. La Mancomunitat perdurà fins l'any 1924, any en què, després del cop d'estat, en Primo de Rivera va imposar, per voluntat pròpia, Alfons Sala al capdavant d'aquesta institució fins a la seva dissolució definitiva l'any 1925.

La Mancomunitat de Catalunya va ser possible en la mesura que es plantejà com un projecte capaç de donar resposta a les aspiracions de signe polític més divers, mercès al caràcter i a la voluntat ferma del seu president, Enric Prat de la Riba, qui va saber com ningú fer confluïr en un sol projecte totes aquestes aspiracions. Malgrat la seva escassa durada en el temps, va desplegar una obra importantíssima que es féu visible en el territori i, sobretot,

en l'ideari nacionalista de la societat catalana. La solidesa amb què sorgí el projecte fou tal que, malgrat ser truncat prematurament per la dictadura de Primo de Rivera, deixaria per sempre més una petjada inesborrable.

I és que la Mancomunitat de Catalunya no va comptar amb un desenvolupament institucional senzill. El desplegament de la seva obra es va dur a terme en un context convuls i de gran inestabilitat política, social i econòmica que es veuria accentuat amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial el 1914. A aquestes circumstàncies, però, cal afegir-hi la insuficiència constant dels recursos econòmics que li corresponien per raó de les competències reconegudes, així com també, una manca de traspàs efectiu de les delegacions competencials que se li reconegueren des de l'estat al Reial Decret de 18 de desembre de 1913.

Malgrat aquestes dificultats, Enric Prat de la Riba i tota la gent que conformava, en aquell moment, la Mancomunitat, la convertiren en una institució ambiciosa nodrida d'un accentuat patriotisme nacional que seria capaç de dur a terme obres i d'impulsar projectes que perviurien al llarg del temps. Amb tot, l'ambició de l'obra de la Mancomunitat es desprèn amb claredat de les paraules pronunciades per Enric Prat de la Riba el 1917, perfectament traslladables al moment actual, quan afirmava que “No hem fet la Mancomunitat per a tenir una Diputació més gran, ni per a donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província. Tots, anant més o menys enllà, qui deturant-se aviat, qui veient lluny encara el terme del seu ideal, tots volem per a Catalunya un cos d'estat, tots sentim que la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'estat”.

Tal fou l'ambiciositat dels seus impulsors, que la tasca de la Mancomunitat es va orientar a contribuir al desenvolupament

lupament econòmic, social i cultural de tot territori de Catalunya mitjançant la creació de noves infraestructures, l'articulació de xarxes de carreteres, la implantació de xarxes de telefonia i la promoció i la difusió del coneixement a través de la creació de biblioteques, però també es va evidenciar, amb la seva obra, un compromís rellevant vers les persones, en tant que destinatàries últimes del servei públic ofert per la Mancomunitat, que es manifestà en la realització de nombroses actuacions de beneficència i de foment del treball. Igualment rellevant fou el desenvolupament científic i cultural que es dugué a terme mitjançant l'articulació de les més emblemàtiques institucions del moment, com són l'Institut d'Estudis Catalans, l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, la Biblioteca Nacional i tantes d'altres que perdurarien fins als nostres temps.

També fou remarcable, en un altre ordre de coses, la tasca que la Mancomunitat dugué a terme vers els governs locals del territori Catalunya en considerar-los l'expressió primera i més genuïna de la participació dels ciutadans a la vida pública i en configurar-los com els ens a través dels quals la tasca de beneficència i assistència realitzada des de la Mancomunitat arribaria a les persones. Enric Prat de la Riba, conscient de la importància del paper dels governs locals en l'assoliment de la fita comuna a què responia la creació de la Mancomunitat, defensava que "Tenir els ajuntaments es tenir també a Catalunya. Renovar la vida de les corporacions municipals, deslliurar-les de l'esclavitud de la vella política, fer-hi arribar la primavera de la nostra renaixença que vivifica i fecunda i regenera, és renovar i deslliurar i fecundar tot Catalunya. Que dels municipis surten els diputats que legislen, i els municipis eduquen els homes de la raça per la vida pública. Per administrar i governar, per a treballar profitosament en les superiors empreses col·lectives".

Veient, doncs, el que significà la creació de la Mancomunitat, quant a ideari, i la gran obra que es desenvolupà respecte al conjunt del territori i també respecte a les persones, es fa necessari conservar en la nostra memòria la gran obra de la Mancomunitat i donar-la a conèixer tot homenatjant les perso-

EL TEMPS

Prat de la Riba: "No hem fet la Mancomunitat per a tenir una Diputació més gran, ni per a donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província".

nes que feren possible l'establiment de les primeres "estructures d'estat" i la renaixença de Catalunya amb pocs recursos però amb molta voluntat.

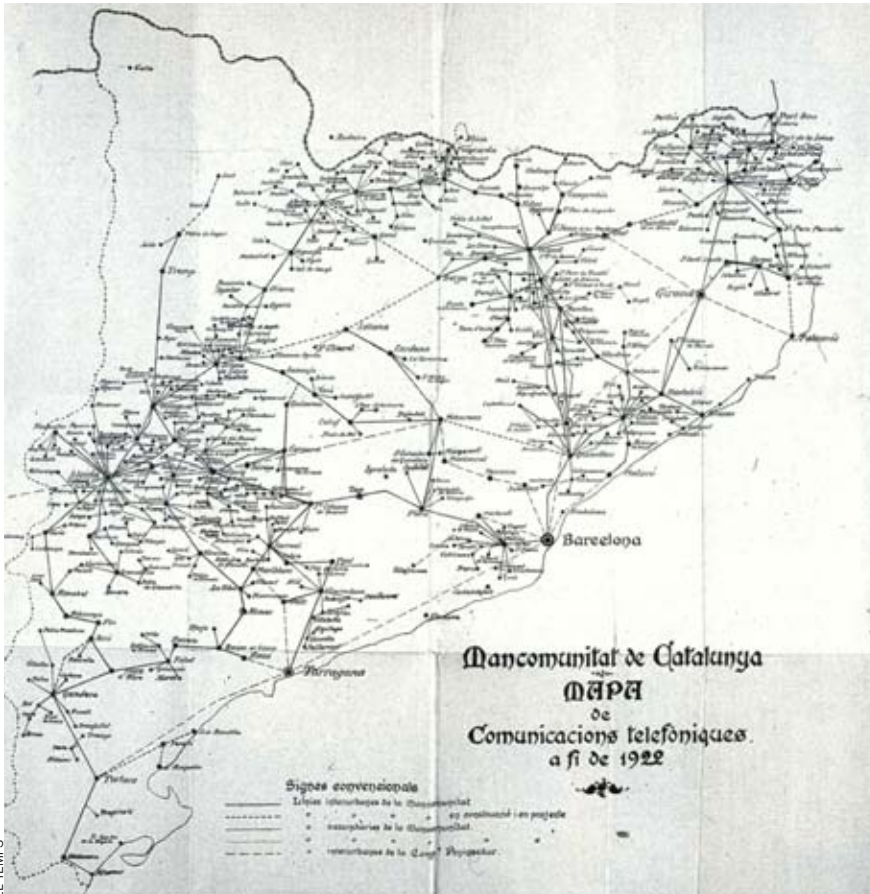
Coincidint, el 2014, amb la celebració del centenari de la Mancomunitat, s'està promovent, de la mà de la Generalitat de Catalunya, les quatre

"Cal recordar la gran obra de la Mancomunitat i donar-la a conèixer tot homenatjant els que feren les primeres 'estructures d'estat'"

diputacions catalanes i d'un seguit d'altres institucions, la realització d'un conjunt d'actes commemoratius de la gran obra de la Mancomunitat de Catalunya en el marc de quatre eixos: un eix institucional i d'afirmació nacional, adreçat al reconeixement de les institucions culturals, científiques i socials que, sent impulsades per la Mancomunitat, han mantingut la seva activitat al llarg dels anys; un eix divulgatiu, comprensiu d'accions adreçades a realitzar una divulgació de l'obra de la Mancomunitat mitjançant l'organització d'exposicions; un eix acadèmic, cercant la màxima col·laboració amb les institucions acadèmiques; i finalment, es desplegaran actuacions amb vocació de futur en el si d'un quart eix adreçat a garantir

A l'esquerra, els presidents de les Diputacions. A la dreta, el Consell de la Mancomunitat i a sota, la nova xarxa telefònica que va impulsar.

EL TEMPS

la continuïtat futura de la tasca de la Mancomunitat.

La Mancomunitat desplegarà la seva obra amb la voluntat d'anar més enllà de les circumstàncies en què la voldria haver reclus la seva norma creadora i d'esdevenir una institució que, partint d'una base local, nodrirà la societat

catalana del sentiment que en marcaria l'evolució fins a l'inici de la dictadura franquista. I així va succeir amb la creació de la Generalitat Republicana i la concepció, ja en aquell moment, que Catalunya ja "havia estat" amb la Mancomunitat de Catalunya i que, per tant, calia partir del camí traçat

per anar encara més enllà en el procés de configuració d'una Catalunya nova. L'esclat de la Guerra Civil i l'inici de la dictadura franquista, però, van significar la paralització de tota representació d'autonomia i de tota mostra de descentralització, de manera que ja no seria fins la promulgació de la Constitució del 1978 quan es reconixeria l'autonomia de Catalunya i s'instauraria plenament la Generalitat actual.

Avui, en un moment en què Catalunya viu un procés de canvi, cal aprofitar el camí marcat per Prat de la Riba i per tots els homes i dones que conformaren la Mancomunitat per tal que, fent honor al nostre passat i a l'ideal que inspirà aquesta institució, puguem establir les bases per a la configuració d'un futur pròsper en el qual Catalunya pugui ser el que els catalans i les cata-

“Avui cal aprofitar el camí marcat per Prat de la Riba per tal que, (...) puguem establir les bases per a la configuració d'un futur pròsper”

lanes lliurement decideixin i és que, com deia Prat de la Riba "Aquest és el nostre ideal, i quan un ideal és no pas una llista, un qüestionari acadèmic, sinó un sentiment i una voluntat, i un entusiasme popular, creieu, senyors diputats, que, per alta que sigui la idealitat, la realitat és ben a la vora".